

color tone expressed in exclamation. A characteristic feature is the use of political speeches and rhetorical interrogative complex issues and complications coordinated series of simple sentences. In a coordinated series of mostly linked tokens belonging to the same thematic or lexical-semantic group and are paradigmatic way. Complications include direct and separate language and phrases that are less characteristic of political speech. The general trend of political discourse syntactic dominance is colloquialism and simplification of syntax, due to a focus on mass destination.

Key words: *political discourse, political speech, simple sentence, syntactic structure.*

Отримано: 14.04.2016 р.

УДК [821.111+821.161.2.091]:165.82

Коноваленко Т.В.

МАГІЧНИЙ РЕАЛІЗМ В СУЧАСНІЙ АНГЛОМОВНІЙ ТА УКРАЇНСЬКІЙ ЛІТЕРАТУРАХ

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок з важливими науковими та практичними завданнями. Дослідженню магічного реалізму присвячено низку літературознавчих праць, проте вважати цей напрям в літературознавстві, особливо порівняльному, добре дослідженим не можна, оскільки межі цього жанру є дещо розмитими та умовними. У «Літературознавчому словнику» вказується, що термін «магічний реалізм» означає різномірні явища в живописі та літературі ХХ століття. Крім того, зазначається, що це поняття з'явилося для позначення течії в італійській літературі 1920-х років, якій властивими були одночасно «первісна, видима реальність та загадкова і не пояснювана, прихована від наївного погляду сторона дійсності, яку письменник мав виявити і «реалістично» зобразити у своєму творі. Магічною мала бути і власне здатність митця знову поєднати до купи розсіпаний і відокремлений світ предметів і людських стосунків, вдихнути в нього смисл, створюючи нову модель взаємозв'язків світу і людини» [8, 489].

У наукових працях та довідкових джерелах подаються досить нечіткі визначення магічного реалізму, в яких він є «дискурсом постмодернізму» [13], «умовною назвою модерністської течії» [4, 210], «художнім методом, в якому магічні елементи включені в реалістичну картину світу» [10, 78], «явище ХХ ст., відповідна реакція сучасного мистецтва на нову, стрімко мінливу картину світу і складну багатопланову реальність» [5, 274], «злиття реалізму і фантазії» [15, 189], «стиль письма або прийом, який містить магічні, а також надприродні події, про які оповідається реалістично, без будь-якого сумніву, щодо неймовірності подій» [17, 263] тощо. Як бачимо, вже сама суть поняття тлумачиться неоднозначно і в різних площинах. Важливим завданням літературознавчої науки є уточнення поняття «магічний реалізм», властивих йому рис (які так само часто протирічать одна одній) та специфіки авторського втілення принципів цього літературного напрямку в окремих художніх творах.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Неоднозначність тлумачення суті магічного реалізму ускладнюється й тим фактом, що спостерігаються значні розбіжності у сприйнятті цього літературного напрямку в літературі різних країн. Поява терміна пов'язана з напрямом в живописі Німеччини, а початок розвитку пов'язується з Італією та Іспанією, поступово повертаючись до літератури Німеччини. У 1940-50-х роках з'явився бельгійський варіант магічного реалізму, що уособлював «реальну дійсність як диво творіння, яке може відкритися духовному погляду людини» [7, 489]. Завдяки емігрантам розвивається цей напрям і в США в 1950-х роках, здобуваючи поєднання «ілюзорності фотографічно точного відтворення дійсності» та «тонкого поетичного відчуття, що відводило від натуралізму і справляло магічне враження на глядача» [7, 489]. Глибоко освоїли і поєднали історичний та літературний досвід Латинської Америки магічні реалісти цієї країни. Їм вдалося відібрати найкращі риси напрямів, на основі синтезу яких і виник магічний реалізм.

Суть узагальненого поняття магічного реалізму в цитованому вище літературознавчому словнику полягає в запереченні «плідності раціоналістичного мислення та пошуках більш продуктивних життєвих основ» [7, 490]. У свою чергу, в «Літературознавчому словнику-довіднику» це поняття тлумачиться як «реалізм, в якому органічно поєднуються елементи реального та фантастичного, побутового та міфологічного, дійсного та уявного, таємничого» [8, 428]. Уже в самому терміні криється поєднання двох протилежних понять: «реалізм» (матеріальне, те до чого можна доторкнутися, буденне, звичайне) і «магічний» (фантастичне, несподіване, незвичайне, містичне, нез'ясовне).

Взаємовідносини між реальним і магічним у творах досліджуваного нами напрямку дуже влучно окреслив К.М. Кісліцин: «Фантастичний початок активно реалізується у творах магічного реалізму, але відіграє підрядну роль. Переплетення дійсності і легенди, фантастичних аберацій і повсякденного призводить до того, що неймовірне стає правдоподібним, але й навпаки – повсякденне здається чудодійним». Напрямок магічного реалізму з'явився у результаті художнього синтезу і поєднав «реалістичну естетику з національною міфологією» [5, 275]. Оскільки специфіка цього напрямку безпосередньо пов'язана з міфологією як «проекцією колективного несвідомого», він і є «важливою частиною, важливою ланкою в цій проекції, що розкриває зашифровані інтертекстуальні можливості і зв'язки сучасного мистецтва як відображення реального життя людини» [5, 277]. Крім того, вплив національної міфології, етнічний колорит народної мудрості також впливає на розвиток магічного реалізму та споріднених йому напрямів у літературі кожної окремої країни.

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми. Закономірностям розвитку магічного реалізму присвячено досить велику кількість досліджень, проте в основному, увага науковців зосереджується на творчості латиноамериканських письменників. Варто зазначити, що твори магічних реалістів з інших країн на сьогодні не є достатньо дослідженими, тим більш особливості розвитку магічного реалізму в цих країнах майже не представлені в порівняльному літературознавстві.

Мета статті полягає у з'ясуванні специфіки магічного реалізму, представленого в сучасній англійській та українській літературах.

Виклад основного матеріалу дослідження. Безперечним є той факт, що на появу магічного реалізму в різних країнах вплинула ціла низка об'єктивних та суб'єктивних факторів, як-от особливості історичного розвитку, синтез різних літературних напрямів, менталітет народу, життєвий шлях того чи іншого письменника тощо.

Незважаючи на швидкий розвиток і неймовірний успіх латиноамериканського магічного реалізму, у кожній іншій літературі цей жанр мав свої особливості й закономірності розвитку.

Так, в англійській літературі цей напрям набув значного розвитку в кілька останніх десятиліть, при чому сприяли цьому як корінні громадяни, так і вихідці з інших країн та представники інших національностей. Надзвичайно колоритним є ідіостиль Салмана Рушді завдяки поєднанню британського та індійського менталітетів і художнє зображення історичних подій крізь призму британського реалізму та індійської релігії й міфології. У цьому напрямку також представлені літературні праці А. Картер, В. Найпола, Б. Окрі, Ж. Уінтерсон та інших.

В українській літературі також розвинувся жанр, споріднений з магічним реалізмом. Багато спільних з магічним реалізмом рис притаманні українському «химерному романові» («Подорож ученого доктора Леонардо та його майбутньої коханки Альчести по Слобожанській Швейцарії» М. Йогансена, «Козацькому роду нема переводу, або Козак Мамай і Чужа Молодиця» О. Ільченка, «Лебедина зграя», «Зелені млини» В. Земляка, «Птахи з невидимого острова», «Дім на горі» В. Шевчука та інші). Цей жанр вирізняється відбитком української міфології та народних вірувань, що й надає йому своєрідної унікальності.

Найбільшу кількість літературознавчих і компаративних досліджень щодо зародження і розвитку магічного реалізму присвячено його латиноамериканському варіанту, проте останнім часом географія таких досліджень усе більше розширюється. Для нас значний дослідницький інтерес становить розвиток цього напрямку в англійській та українській літературах і специфіка його вияву в художніх творах кінця ХХ – початку ХХІ століття.

Як вказувала Н.В. Адамчук, «однією з прикметних ознак літератури кінця ХХ – початку ХХІ ст., на противагу зужитим художнім стереотипам соцреалізму, стала міфологічна спрямованість художнього мислення. Розуміння міфу як «альтернативної реальності» дає змогу сучасному митцеві по-новому реінтерпретувати давні міфи – найглибші пласти людської культури, створювати цілісну концепцію сприйняття світу шляхом переосмислення міфологічного матеріалу й авторського міфотворення» [1, 3].

У сучасному літературознавстві магічний реалізм розглядається також як дискурс постмодернізму. Так, М.М. Ячменьова стверджує, що магічний реалізм має своє коріння в загальній сцені світового модернізму і реалізму, у той же час, проблематизуючи його і пародіюючи його, виступає як дискурс постмодернізму. Авторка відзначає основні риси цього напрямку, вказуючи, що в магічному реалізмі деталь звільнена від традиційно наслідувальної ролі, як це було раніше. Деталі – переважно маркери, які повідомляють не будь-яку специфічну інформацію, а просто те, що ця історія реальна; але магічні деталі можуть служити маркерами, які ведуть у протилежному напрямі, сигналізуючи, що вона була вигадана. У багатьох випадках читачі є свідками своєрідного відновлення історичних подій, але подій, жорстко заснованих на історичних реальностях, – часто альтернативних версіях офіційно санкціонованих звітів. Комбінація альтерна-

тивних версій та офіційно санкціонованих звітів означає, що вічна міфічна правда й історичні події – два істотні компоненти колективної пам'яті людства. Тому ці історії можуть містити магічне і висновки народної мудрості [13, 156].

Своєрідним є й тлумачення ролі магічного реалізму, яка, згідно з позицією художника-абстракціоніста С. Шаршуна, полягає у «відшукуванні в реальності того, що є в ній дивного, ліричного і навіть фантастичного – тих елементів, завдяки яким щоденне життя стає доступним поетичним, сюрреалістичним і навіть символічним перетворенням» [12, 229].

Незважаючи на наявність елементів магічного реалізму в українській літературі майже усіх періодів, особливо щільним став цей шар наприкінці ХХ – у ХХІ столітті. Так, О.В. Горлова вказує на сучасну тенденцію «оновлення естетичних принципів романного епосу в українській літературі... Розширюючи традиційні межі, автори оперують новими засобами та прийомами, за допомогою яких намагаються передати мінливість, неоднозначність, діалектичну суперечність зовнішнього і внутрішнього життя. Зміна зображально-стильових форм роману пов'язана з пошуками шляхів збагачення та оновлення художнього методу, що спричинило активізацію інтересу до форм первісного світогляду людини, до міфології, до використання її моделей, архетипів, своєрідного освоєння засобів і форм міфологічно-образного мислення» [2, 3]. Дослідниця зазначає, що «письменники вбачають у міфі витоки філософських проблем сучасності, а тому створюють міцні зв'язки між теперішнім і минулим, “вкорінюючи” історію у сучасне шляхом використання людського досвіду, який сконцентрований у міфологічних образах і структурах». Вона також фіксує феномен “хімерного” підходу до актуальних філософських, морально-етичних, соціальних проблем, що виник на українському ґрунті, багатому на фольклорно-міфологічні традиції [2, 8]. Влучним є визначення “хімерності” О.В. Горловою як переплетення об'єктивних реалій світу з чудернацько-неймовірними, які міцно вкорінені у фольклор, міф, фантастику. В її дослідженні також наголошується на оригінальності й унікальності українського магічного реалізму, адже «“хімерна” проза є феноменом, який дзеркально відображає знакові тенденції у зрілій світовій прозі. Однак – саме дзеркально. Тут постають зримими і важливими двоїсті, примезові, самі по собі дивні персонажі (у звичному смислі слова) та конфлікти романів» [2, 9].

Інша дослідниця української літератури Н.В. Козачук, яка вивчала поетику інтелектуальної прози періоду 1960-90 рр., відзначила «своєрідну конзервенцію філософської і художньої творчості, де остання розглядалася як модель істинного досягнення – освоєння дійсності, побаченої через “магічний кристал” її міфічного перетворення». Вона точно описує функціонування цього повного протиріччя напрямку: «Реальне та ірреальне тісно переплітаються в українській інтелектуальній прозі, надаючи їй неповторності та непередбачуваності. Ірреальне пробуджує уяву читача, змушує його доповнювати за допомогою власної уяви образи й події, витворені письменником. Тут поєднуються розум і фантазії, що покликані поставити під сумнів звичне, виявляючи в ньому негативні риси, яким раніше не надавалось особливого значення» [6, 7]. Подібної позиції дотримується й Н.М. Фенько, хоча й досліджує творчість одного письменника (В. Шевчука), говорячи про «хисткі терези, на яких у постійному балансуванні знаходяться реальність та ірреальність», а також про те, що «на рівні фізичного і духовного перетворення людини формується «реальна ірреальність» – світ, в якому за зовнішньою реальністю стоїть ірреальна суть, світ, у якому справжнім є тільки те, що здобувається духовним пошуком» [11, 13].

У свою чергу А.Й. Горнятко-Шумилович у межах дослідження творчості В. Шевчука підкреслює таку рису українського хімерного роману, як хімерність з «серйозними функціями, спрямованими на дослідження універсальних характеристик людського буття». Більш того, авторка відзначає своєрідну „неохімерність” (оновлену „хімерність”), як «засіб інтелектуалізації прози з метою поглибити її філософське, інтелектуальне начало» [3, 11].

Дослідження специфіки магічного реалізму в англomовній літературі свідчить про наявність як типових ознак цього жанру, так й оригінальних та неповторних. Так само, як і в українській хімерній прозі, площина творів цього напрямку виходить за далеко межі художнього зображення подій, оскільки має глибоке філософське наповнення і уособлює глобальний світогляд їхніх авторів.

Так, поєднання фантастично творчого сюжету з сильним політичним підтекстом спостерігається у творчості британської письменниці Анджели Картер. При чому, письменниці вдалося настільки творчо та неординарно підійти до написання художніх творів, що ними цікавляться науковці в галузях постструктуралізму, гендерних досліджень, постмодернізму та психоаналізу.

У свою чергу, Анна Хегерфельдт вказує, що на магічний реалізм завжди впливала політична та ідеологічна проблематика. Також дослідниця відзначає, що в постколоніальний період література магічного реалізму сприяє зміні культурної ієрархії, нав'язаної колонізатором, а відбувається це шляхом переоцінювання альтернативних, незахідних систем мислення, представлення їх як корективних або доповнюючих домінуючий світогляд. Ця література показує, що самі тільки раціоналізм і наука не можуть адекватно звітувати про світовий досвід людства. Щодо ролі

категорій магічного реалізму авторка зазначила наступне: "The magic realist "argument", fictions and metaphors, beliefs and dreams are just as "real" as the material world, and must be taken into account in trying to understand human thought and behavior" [16, 63].

У тлумаченні Сімхачалама Тамарана магічний реалізм ототожнюється зі стилем письма або технікою, що вміщує магічні та надприродні події, зображені реалістично без найменшого натяку на їхню неймовірність. Це ставить під питання природу реальності і притягує увагу до процесу творення за допомогою нової комбінації факту та фантазії. На думку науковця, магічний реалізм має багато центральних ідей, як-от: «значущість магії та міфу», «критика раціональності і прогресу», «сумніви щодо реальності», «дослідження тотожності» разом з деякими незвичайними стилями презентації. Більшість магічно-реалістичних текстів мають значні можливості міфу і магії щодо створення такого типу реальності, який відрізняється від того, що звичайно називають «реальне життя» [17, 263]. Для багатьох магічних реалістів існування є концепцією, що не збігається з видимою реальністю. Саме тому вони використовують усну народну міфотворчість. Такими авторами є С. Рушді, В. Найпол, Б. Окрі. Ще однією визначальною рисою їхньої творчості є зв'язок з політичним контекстом. Також зазначено, що ці письменники написали чудові твори з превалюванням елементів магічного реалізму, відзначені відмінностями, продиктованими різними національностями, а також тим фактом, що вони мали відмінні соціальні й політичні біографії.

Як вказує Дженіфер Ендрюс, магічні реалісти вважають, що читачі вірять в реальне існування потойбічного світу. Забобони вважаються частиною щоденного життя і додають ще один вимір до оповідей. У той же час особливої цінності набуває збереження усних традицій у їхніх текстах. Суперечливі версії тієї самої події висвітлюються й переглядаються з урахуванням народної мудрості, молитов, перших вражень тих, хто був пригнічений або змушений мовчати. Тож, магічні реалісти ставлять під сумнів поняття історії як лінійного й логічного явища, виходячи з широкого спектру поглядів, у тому числі і забобонів, фольклору і голосів, залишених без уваги членів суспільства. Ці письменники також обігрують концепцію часу у своїх оповідах, щоби висловити непередбачливість життя на будь-якому рівні: індивідууму, цілої спільноти чи навіть нації. Авторка звертає увагу на той факт, що у творах магічного реалізму особлива увага приділяється місцям і групам людей, що знаходяться на узбіччі суспільства. Магія в цьому контексті стає інструментом для виклику структурам влади і може сприяти метаморфозам героїв та груп людей. Так, наприклад, порушення сексуальних табу є частиною багатьох творів магічного реалізму. Такі акти відхилення можуть уособлювати бунтівний напад на владу і виклик домінуючим парадигмам того, що називають «належна» поведінка, шляхом зміни встановлених правил. Однак, психологічні пояснення й виправдання дій та вибору героїв зазвичай є периферійними або взагалі відсутніми в цих роботах [14].

Таким чином, аналізуючи зміст терміну «магічний реалізм» та урахувавши його провідні особливості, згадані вище, можна погодитися, що його основними характеристиками є наступні:

Фантастичні елементи можуть бути внутрішньо непротивірчними, але ніколи не пояснюються [9]. Так, наприклад, в романі «Діти півночі» Салмана Рушді не пояснюється, як Салему, що транслює конференцію дітей півночі, вдається не тільки чути їх усіх, але й знати, як вони виглядають, хоча використовує він тільки особливості свого слуху.

Дійові особи приймають та не піддають сумніву логіку магічних елементів [9]. У романі «Ночі в цирку» Анджели Картер журналіст Уолсер упродовж оповіді Февверс кожної години по кілька разів чує як Біг Бен відбиває північ, він також співвідносить цей час з часом на годиннику у гримерці Февверс, що не йде і завжди вказує цей час. Уолсер дуже здивований, проте сумніву цей факт не піддає.

Найявні численні деталі сенсорного сприйняття [9]. Особливо яскраво описано такі деталі у повісті Валерія Шевчука «Птахи з невидимого острова» у сприйнятті Олізара. І туга за рідною домівкою та батьками, і біль душевний та фізичний, і подив від усього неприродного та незвичайного максимально втягують читача у світ відчуттів.

Часто використовуються символи та образи [9]. У згаданій вище повісті Валерій Шевчук втілює біль в образі білого тхора, який в найважчий момент розгризає груди Олізара та їсть його серце. Символом надії виступає напівжінка-напівптаха, яка заспокоює його душу, полегшує страждання.

Емоції й душевні потяги людини як соціальної істоти часто описуються дуже детально [9]. Особливо яскраво описано емоції та внутрішній стан головного героя роману Салмана Рушді «Сатанинські вірші», зовнішність якого зазнала значних трансформацій і який став уособленням сатани.

Викривлюється течія часу, так що він є циклічним або здається відсутнім [9]. Ще один прийо́м полягає в колапсі часу, коли теперішнє повторює або нагадує минуле. Усі згадані вище твори мають цю особливість. Хронотоп кожного окремого твору вимагає культурного, філософського, соціального осмислення, але при цьому не підпорядковується законам суворої хронології.

Змінюється порядок слідування причини і наслідку (наприклад, страждання персонажу до трагічних подій) [9]. Салман Рушді майстерно показує, як головний герой його роману «Діти півночі» за деякий час до трагічних подій вже відчуває те, що чекає на нього пізніше. При чому, емоції, що їх переживає хлопець, пов'язані не тільки з його особистим життям, але й з глобальними процесами на рівні історії його Батьківщини – Індії.

Містяться елементи фольклору і / або легенд [9]. Ці елементи дуже часто й складають магічну частину реалізму, запропонованого письменниками, що працюють в цьому напрямі. Анджела Картер широко використовувала сюжети та окремі елементи казок, фольклору, легенд у своїх повістях та романах. Так, повість «Наречена тигра» майже відтворює сюжет казок «Красуня і чудовисько», «Червоненька квіточка», автор яких є невідомим. Істотним є те, що фольклорні елементи мають свою специфіку залежно від країни проживання і походження письменника. Одним з яскравих прикладів поєднання національних традицій Великої Британії й Індії знаходимо у романі Салмана Рушді «Діти півночі».

Події представляються з альтернативних позицій, тобто голос оповідача змінюється з третьої на першу особу, часто відбуваються переходи між позиціями різних персонажів та внутрішнім монологом відносно спільних взаємовідносин і спогадів [9]. Ця риса простежується не в кожному творі. Часто спостерігаємо цю рису у романі «Сатинські вірші» Салмана Рушді. Читачу інколи важко зосередитися на сприйнятті оповіді через зміну особи і ракурсу.

Минуле контрастує з теперішнім, астральне з фізичним, персонажі один з одним [9]. У романі «Ночі в цирку» надто сильним є контраст між повітряною гімнасткою Февверс та журналістом Уолсером. Їхні світогляди формуються на основі соціальної біографії. Так, Февверс є лояльною до багатьох начебто неприпустимих речей, не намагається все логічно пояснити, часто спілкується з людьми, які знаходяться «за бортом суспільства». Уолсер, на відміну від Февверс, скептик, який не вірить у щось дивовижне і незрозуміле та намагається знайти логічне пояснення для всього, що бачить. Також у кожному диві він підозрює обман і шарлатанство.

Відкритий фінал твору дозволяє читачу визначити самому, що ж було більш правдивим і відповідним будові світу – фантастичне чи повсякденне [9]. Певна незавершеність залишає місце для магії уяви читача, що є властивим для переважної більшості творів магічного реалізму.

Висновки з даного дослідження і перспективи подальших розвідок у даному напрямку. Як бачимо, тлумачення терміну «магічний реалізм» та визначення його характерних рис є актуальним питанням, яке ще не здобуло повного вирішення в літературознавстві. Визначення суті цього поняття має спиратися на синтез двох напрямів: реалізму та фантастики. Поєднання елементів, на перший погляд, протилежних і несумісних напрямів призводить до піднесення реального і фантастичного на якісно новий рівень сприйняття читачем художнього твору. Завдяки цьому синтезу реальне сприймається як фантастичне і навпаки. Магічний реалізм зазнав значних перетворень у літературах різних країн. Різномірні фактори сприяли набуттю цим напрямом досить розмаїтих характеристик, які й мають стати предметом сучасних літературознавчих і компаративних досліджень. Кожен окремий магічно-реалістичний твір має великий потенціал для літературознавчого дослідження загалом, проте порівняльне дослідження специфіки цього напрямку, представленого у різних літературах, наприклад в українській та англійській (англійській, американській, канадській тощо) дозволить виявити універсальні закономірності розвитку магічного реалізму та з'ясувати унікальні особливості, властиві кожній окремій літературі.

Список використаних джерел

1. Адамчук Н.В. Традиційна міфологія як основа художньої концепції Валерія Шевчука: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук: спец.: 10.01.01 – українська література / Н.В. Адамчук. – К., 2008. – 18 с.
2. Горлова О.В. Народ як протоперсонаж епічного висловлювання (на матеріалі романної прози Валерія Шевчука: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук: спец.: 10.01.06 – теорія літератури / О.В. Горлова. – Донецьк, 2008. – 16 с.
3. Горнятко-Шумилович А.Й. Інтелектуалізм прози Валерія Шевчука: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук: спец.: 10.01.01 – українська література / А.Й. Горнятко-Шумилович. – Львів, 1999. – 20 с.
4. Давиденко Г.Й. Історія зарубіжної літератури ХХ століття: навч. посібник / Г.Й. Давиденко, Г.М. Стрельчук, Н.І. Гричаник. – К.: Центр учбової літератури, 2009. – 488 с.
5. Кислицын К.М. Магический реализм / К.М. Кислицын // Знание. Понимание. Умение. – 2011. – № 1. – С. 274-277.
6. Козачук Н.В. Поетика української інтелектуальної прози 1960-90 рр.: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук: спец.: 10.01.01 – українська література / Н.В. Козачук. – Івано-Франківськ, 2008. – 20 с.

7. Литературная энциклопедия терминов и понятий / Под ред. А.Н. Николюкина. Институт научн. информации по общественным наукам РАН. – М.: НПК «Интелвак», 2001. – 1600 стб.
8. Літературознавчий словник-довідник / За ред. Р.Т. Гром'яка, Ю.І. Коваліва, В.І. Теремка. – К.: ВЦ «Академія», 2007. – 752 с.
9. Магічний реалізм [Електронний ресурс] // Вікіпедія. – Режим доступу: https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%9C%D0%B0%D0%B3%D1%96%D1%87%D0%BD%D0%B8%D0%B9_%D1%80%D0%B5%D0%B0%D0%BB%D1%96%D0%B7%D0%BC
10. Могілей І. Міфопоетичні параметри «магічного реалізму» у творчості американських письменників-романтиків XIX століття / І. Могілей // Вісник Черкаського університету. Серія «Філологічні науки». – 2013. – № 5 (258). – С. 77-85.
11. Фенько Н.М. Естетичні функції картин сновидінь у художніх творах українських письменників другої половини XIX-XX століть: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук: спец.: 10.01.01 – українська література / Н.М. Фенько. – Дніпропетровськ, 1999. – 19 с.
12. Шаршун С. Магічний реалізм / С. Шаршун // – Числа. – 1932. – № 6. – С. 229.
13. Ячменьова М.М. Магічний реалізм як дискурс постмодернізму / М.М. Ячменьова // Вісник Житомирського державного університету ім. І. Франка. – 2006. – № 26. – С. 155-158.
14. Andrews Jennifer. Rethinking the Relevance of Magic Realism for English-Canadian Literature: Reading Ann-Marie MacDonald's Fall On Your Knees [Electronic resource] / Jennifer Andrews // Studies in Canadian Literature. – 1999. – V. 24. – No. 1. – Mode of access: <https://journals.lib.unb.ca/index.php/scl/article/view/12849/13883>
15. Flores Angel. Magical Realism in Spanish American Fiction / Angel Flores // Hispania. – 1995. – No. 38:2. – P. 187-192.
16. Hegerfeldt Anne. Contentious Contributions: Magic Realism goes British [Electronic resource] / Anne Hegerfeldt. – Mode of access: <http://www.janushead.org/5-2/hegerfeldt.pdf>
17. Thamarana Simhachalam. Magic Realism in English Literature and its Significant Contribution / Simhachalam Thamarana // International Journal of English Language, Literature and Translation Studies. – 2015 (Oct. -Dec.). – Vol. 2. – Issue 4. – P. 263-266.

Анотація. Статтю присвячено проблемі визначення терміна «магічний реалізм» в сучасному літературознавстві. Проводиться паралель між магічним реалізмом в англомовній літературі й химерною прозою в українській літературі. Основні характеристики магічного реалізму розглядаються на прикладі англомовних та україномовних художніх творів.

Ключові слова: магічний реалізм, химерний роман, химерна проза, англомовна література, українська література.

Summary. The author in this article has studied the problem of defining the term “magical realism” in modern literature studies. The history of magical realism origin and development has been briefly described. It has been explained that the process of magical realism development in each country was influenced by its history, synthesis of various literary schools, national mentality, folklore mythology, every writer's life circumstances. The diversity of the term explanations has been emphasized.

Magical realism in English-language literature of recent decades has been developing rapidly. Its authors are mostly the immigrants who combine the worldview of different countries and peoples. Salman Rushdie has been mentioned as one of the brightest representatives of magical realism literature.

It has been stated that magical realism was not compared in English-language literature and Ukrainian literature. The author has drawn a parallel between magical realism in English-language literature and chimerical prose in Ukrainian literature. These literary schools has been considered as related ones as they have a lot of common features. The main peculiarities of magical realism has been demonstrated on the examples of English-language and Ukrainian literary works. The features mentioned are: fantastic elements are rarely explained, the characters do not doubt the logic of magical elements, there are numerous details of sense perception and images-symbols, emotions and inner states are described thoroughly, time relation is often undefinable or complicated, changed order of the cause and consequence, numerous legends or folklore motives, the narrator is often changed, a lot of phenomena are contrasted, open end.

It has been concluded that the magical realism definition should be based on the synthesis of realism and fantastic. The combination of contradictory things creates the possibility to percept reality as a fantastic thing and vice versa, so it is the way for quite new way of literary work perception by its reader. Literary studies, especially comparative ones, have great potential in the branch of magical realism research.

Key words: magical realism, chimerical novel, chimerical prose, English-language literature, Ukrainian literature.

Отримано: 12.04.2016 р.

ПОЕТИЧНИЙ СИНТАКСИС МИХАЙЛА ТКАЧА

Постановка проблеми та її зв'язок із важливими науковими завданнями. У сучасних лінгвістичних дослідженнях поетичний текст постає не лише як змістова, структурно-семантична чи інтонаційна цілісність, але й як особлива когнітивно-мовленнєва площина, у якій відображено авторський задум, національну маркованість лексичних та фраземних засобів, особливий художній колорит і експресивність (Н. І. Бойко, Е. М. Береговська, М. І. Голянич, С. Я. Ермоленко, А. П. Загнітко, І. І. Ковтунова, А. М. Мойсієнко та ін.). У цьому аспекті на часі розв'язання актуальних проблем експресивного синтаксису, окреслених ще в 60-х роках ХХ ст. Шарлем Баллі [1, 20].

Аналіз останніх досліджень і публікацій, у яких започатковано розв'язання проблеми. Лінгвістичні засади експресивності як основного атрибута поетичної мови знайшли відбиток у фундаментальних працях із теорії художньої мови В. В. Виноградова, Н. В. Гуйванюк, В. С. Калашника, О. О. Потебні, Н. М. Сологуб, Л. О. Ставицької, В. А. Чабаненка та ін. Утім, і нині мовознавці по-різному тлумачать поняття „експресивний синтаксис”, пропонуючи різні підходи, зокрема: *функційно-прагматичний* (А. Г. Баранов, Ф. С. Бацевич, С. К. Богдан, Р. В. Козак та ін.), *лінгвостилістичний* (С. П. Бибик, Т. А. Коць, Н. О. Мех, М. Я. Плющ, Г. М. Сюта, І. Г. Черниченко та ін.), *художньо-естетичний* (А. П. Сковородников). Виокремлюючи афективний бік у семантиці синтаксичної конструкції, дослідники оперують низкою співвідносних понять: *афективне, оцінне, експресивне, емоційне, образне, стилістично забарвлене* тощо, стрижневим із яких, на думку Н.В. Гуйванюк, є поняття експресії, а інтенсивність, емотивність, оцінність та образність слугують її субкатегоріями [3].

Мета наукової статті – аналіз функційних аспектів експресивного потенціалу синтаксичних одиниць українськомовного поетичного тексту через осмислення письменницьких інтенцій.

Об'єкт дослідження – експресивні синтаксичні структури в художньому віршовому тексті, а **предмет** – функційно-стилістичні особливості текстових феноменів – повтору, синтаксичного паралелізму й антитези в мові поетичних творів.

Матеріалом дослідження слугують поетичні тексти трьох збірок відомого поета-пісняря, прозаїка і публіциста, перекладача і кіносценариста, громадського діяча, Михайла Ткача (1932–2007), лауреата Національної премії України ім. Т. Г. Шевченка (1973 р.), заслуженого діяча мистецтв України (1993) та народного артиста України (2002), а також першого голови земляцтва буковинців у Києві. „Висока температура його ліричного переживання йшла від граничного інтимного зближення з тим чи тим життєвим явищем, предметом зображення, від психологічної активності сприйняття світу”, – написала в передмові до збірки М. Ткача „Струна” (К., 2002) В. Дячкова. Багато важить сама природа творчості М. Ткача, „духом близької до народного життя, а в деталях, емоційних акцентах зосередженої на його святощах: любові до батька й матері, до рідного краю; зосередженості на красі взаємин...” [9, 4].

Про Михайла Ткача написано низку літературознавчих статей. Одні автори сконцентрували свою увагу на творчій біографії письменника (К. Валігура, В. Вишневська, Ю. Литвиненко, В. Михайловський тощо), інші – намагалися розкрити тематично-ідейне спрямування його віршів, зокрема – у кандидатській дисертації (С. Телешман), передмовах до поетичних збірок (Б. Гура, І. Городинський, Ю. Дячков, П. Осадчук, Л. Талалай тощо). Утім, поза увагою дослідників, на жаль, залишилися мовні особливості поетичних і прозових творів М. Ткача, нашого землянина родом із с. Лукачани Кельменецького району Чернівецької області. Тому ми й уважаємо за необхідне зосередити увагу на особливостях синтаксичного ладу його поетичного доробку.

Виклад основного матеріалу дослідження. Суть поетичного синтаксису – це наповнення формально-семантичної структури речень різної будови новим комунікативним змістом, поетично змодельованим відтворенням дійсності через призму авторського *Я*, через систему образних асоціацій і схем, що відображають нуртування думок і почуттів, створюючи особливу мовну експресію. У результаті такої творчої інтелектуальної роботи виформовується **авторська модальність**, що пронизує весь віршовий текст, виявляє психоментальний простір автора, його ставлення до дійсності та оцінку відібраної ним картини світу [6, 3].

Категорія модальності як одна з фундаментальних категорій філософської логіки, що бере участь в організації раціональної свідомості, на яку нашаровуються феномени чуттєвої сфери – оцінні та емоційно-експресивні компоненти смислу, покладена в основу синергетики поетичного дискурсу. Синергетику модальностей, як переконливо доводить О. О. Семенець, можна застосувати у вивченні мистецького ідіолекту, художньої картини світу письменника [11]. На наше